

Рядінська Валерія Олександрівна,
доктор юридичних наук, професор, завідувач лабораторії
Державного науково-дослідного інституту
Міністерства внутрішніх справ України,
м. Київ, Україна,
ORCID ID 0000-0002-2210-5933
Ірха Юрій Богданович,
кандидат юридичних наук, заслужений юрист України,
старший науковий співробітник Державного
науково-дослідного інституту Міністерства
внутрішніх справ України
м. Київ, Україна,
ORCID ID 0000-0002-6442-0974

ЗАБОРОНИ ТА ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО ОДЕРЖАННЯ ПОДАРУНКІВ: МІЖНАРОДНЕ ТА НАЦІОНАЛЬНЕ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

У статті висвітлено основні міжнародні стандарти щодо заборон та обмежень одержання подарунків особами, які виконують публічні функції. Здійснено порівняльне дослідження українського антикорупційного законодавства та міжнародних правових актів, а також юридичної практики Сполучених Штатів Америки та Великої Британії в частині обмеження одержання подарунків особами, які здійснюють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування. Звертається увага на окремі недоліки українського законодавства та сформульовано пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання обмеження одержання таких подарунків у національному законодавстві.

Ключові слова: корупція, міжнародні антикорупційні стандарти, подарунки, заборони та обмеження одержання подарунків, публічна служба, особи, які виконують публічні функції.

Корупція – це складне соціально-економічне й політико-правове явище, яке негативно позначається на реалізації та захисті основних прав та свобод людини і громадянина, завдає серйозної шкоди особі, суспільству і державі, ускладнює їх поступальний демократичний розвиток. Як наголошує О.В. Задорожній, корупція наявна в усіх, без винятку, країнах світу і для успішної боротьби з нею міжнародна спільнота виробила й апробувала низку універсальних стандартів запобігання корупційним проявам [1].

З обранням шляху на побудову демократичного суспільства Україна розпочала боротьбу з корупцією. Першим нормативним актом, спрямованим на запобігання та протидію цьому негативному явищу, став Закон України “Про боротьбу з корупцією” від 05.10.1995 р. № 356/95-ВР, де в національну правову систему

вводилися заборона на отримання подарунків (винагороди) особами, які здійснюють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування [2]. Упровадження таких заборон не є ноу-хау українського законодавця, адже ще в 1979 році у п. “b” коментаря до ст. 7 Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, затвердженого Асамблеєю ООН, указувалося, що “...хоча поняття корупції має визначатися відповідно до національного права, слід розуміти, що воно охоплює вчинення або не вчинення будь-яких дій при виконанні обов'язків або через ці обов'язки в результаті вимагання та прийняття подарунків, обіцянок або стимулів або їх незаконне отримання кожного разу, коли має місце така дія або бездіяльність” [3]. Тобто на міжнародному рівні боротьба з одержанням подарунків особами, котрі виконують публічні функції, як проявом корупційних дій, триває упродовж понад 40 років, а отже, при розробленні правових норм національного антикорупційного законодавства, спрямованих на встановлення заборон та обмежень щодо одержання подарунків як найбільш негативного явища у власній країні, українському законодавцеві доречно звертатися й до міжнародно-правових норм, спрямованих на врегулювання цього питання. Крім цього, багатий досвід стосовно встановлення заборон та обмежень щодо одержання подарунків особами, які виконують публічні функції, напрацьований окремими іноземними демократичними державами (США, країни ЄС), який також становить інтерес для національного законодавця.

Окремі аспекти міжнародно-правового регулювання та національного регулювання встановлення заборон та обмежень щодо отримання подарунків особами, які виконують публічні функції в іноземних країнах, досліджували у своїх роботах зарубіжні науковці М.М. Поляков, І.Є. Охотський, Т.Я. Хабрієва, В.В. Філіпов та інші, проте в національній правовій доктрині цьому питанню не приділено достатньої уваги, що обумовлює її актуальність.

Отже, *метою* нашої статті є здійснення порівняльного аналізу українського антикорупційного законодавства з міжнародними стандартами, визначеними у міжнародних правових актах, та правовим регулюванням в окремих іноземних демократичних державах стосовно заборон і обмежень одержання подарунків особами, які виконують публічні функції та визначення шляхів удосконалення вітчизняного антикорупційного законодавства в цьому питанні.

Одним з важливих міжнародних актів, яким врегульовується встановлення заборон та обмежень щодо отримання подарунків особами, які виконують публічні функції, є “Практичні заходи боротьби з корупцією”, розроблені під час Восьмого конгресу ООН з попередження злочинності та поведження з правопорушниками, що відбувався в м. Гавана (Республіка Куба), у яких зазначається, що зловживання посадовим становищем з метою неправомірного одержання окремих переваг може включати будь-яке заплановане, передбачуване, необхідне або успішне отримання пільг в результаті необґрунтованого використання офіційного статусу. Корумпована посадова особа може домагатися статевої близькості або отримання грошей, подарунків, привілеїв або прибуткових умов щодо підприємницької діяльності в обмін на виконання або невиконання будь-яких офіційних дій; невинуваті переваги, які одержуються посадовою особою для її особистої користі, спричиняють шкоду моралі в державі і підривають довіру громадян до уряду (пункт 7) [4].

У цьому акті вперше зазначалося, що предметом подарунку як корупційної дії може бути не лише отримання грошей чи майна, але й пілг, послуг та переваг.

Іншим міжнародно-правовим актом, яким врегульовуються встановлення заборон та обмежень щодо отримання подарунків особами, які виконують публічні функції, є Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб, ухвалений Генеральною Асамблеєю ООН у 1996 році, у якому зазначається, що державні посадові особи не домагаються й не отримують, прямо або опосередковано, будь-яких подарунків або інших знаків уваги, які можуть впливати на виконання ними своїх функцій, здійснення своїх обов'язків і прийняття рішень (пункт 9). У цьому нормативному акті встановлювалася заборона для осіб, які виконують публічні функції, вимагати, просити, одержувати (як прямо, так і через посередника) подарунків у зв'язку зі здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної з виконанням їх службових функцій. Крім цього, п. 4 зазначеного акта передбачає, що "...посадові особи не використовують своє офіційне становище для невинного здобування особистої користі або особистої та фінансової користі для своїх сімей" [5], тобто було вказано, що заборони щодо отримання подарунків розповсюджуються не лише на осіб, які виконують публічні функції, а й на членів їх сімей (у аспекті отримання особистої та фінансової користі).

Наступним міжнародним правовим актом, яким врегульовуються встановлення заборон та обмежень щодо отримання подарунків особами, які виконують публічні функції, на якому ми зосередимо увагу, буде Декларація ООН про боротьбу з корупцією та хабарництвом у міжнародних комерційних операціях 1996 р., де звертається увага на те, що хабарництво може включати, зокрема, такі елементи: а) пропозицію, обіцянку або передачу будь-яких виплат, подарунків або інших благ, прямо або побічно, будь-якою приватною або державною корпорацією, у тому числі транснаціональною корпорацією, окремою особою якої-небудь держави, будь-якій державній посадовій особі або обраному представникові іншої країни як неправомірної винагороди за виконання або утримання від виконання цією посадовою особою або представником своїх обов'язків у зв'язку з тією чи іншою міжнародною комерційною операцією; б) вимога, прийняття або отримання, прямо або опосередковано, будь-якою посадовою особою або обраним представником будь-якої держави виплат, подарунків або інших благ у будь-якій приватній або державній корпорації, у тому числі транснаціональної корпорації, або окремої особи з іншої країни як неправомірної винагороди за виконання або утримання від виконання цією посадовою особою або представником своїх обов'язків у зв'язку з тією чи іншою міжнародною комерційною операцією (пункт 3) [6]. Аналіз положень зазначеної Декларації свідчить, що в деяких випадках отримання подарунків особами, які виконують публічні функції, фактично є хабарництвом.

Подібний підхід закріплюється й у Конвенції з боротьби з підкупом посадових осіб іноземних держав у разі проведення міжнародних ділових операцій, прийнятої Організацією економічного співробітництва та розвитку у 1997 році, у ч. 1 ст. 1 якої зазначається, що "...кожна Сторона вживатиме всіх необхідних заходів для того, щоб встановити, що відповідно до національного законодавства свідомо

пропозиція, обіцянка або надання прямо або через посередників будь-яких матеріальних, грошових чи інших переваг з боку будь-якої юридичної або фізичної особи на користь посадових осіб іноземних держав, або для таких посадових осіб, або для третіх осіб в обмін на певні дії або бездіяльність цієї посадової особи в зв'язку з виконанням своїх службових обов'язків з метою отримання або збереження ділової вигоди, а також отримання неналежних переваг при здійсненні міжнародних ділових операцій утворює склад кримінально-караного злочину” [7].

Вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що в офіційних коментарях до цієї статті вказано, що “...дрібні заохочувальні платежі не відносяться до категорії платежів, що здійснюються з метою “отримання або збереження бізнесу чи інших неналежних переваг” в контексті п. 1 і, відповідно, теж не відносяться до категорії злочину. Такі платежі, які здійснюються в деяких країнах для того, щоб стимулювати виконання своїх функцій посадовими особами, таких як, наприклад, видача ліцензій або дозволів, як правило, є незаконними в цій іноземній державі. Інші країни можуть і повинні прагнути усунути це аморальне явище, використовуючи такі засоби як надання підтримки програмам ефективного адміністративного і корпоративного управління. Разом з тим криміналізація такої поведінки іншими країнами не представляється ефективним або практичним додатковим підходом” [7]. З огляду на це, відбулося розмежування хабарництва й одержання подарунків як корупційного правопорушення (за ознакою малозначності), при цьому не підтримувався підхід до криміналізації одержання подарунків.

Також доцільно зосередити увагу на Модельному кодексі поведінки державних службовців, розробленому Комітетом Міністрів Ради Європи. Згідно зі статтею 18 цього кодексу, державний службовець не повинен вимагати чи приймати дарунки, послуги, гостинність або будь-які інші переваги для себе чи своєї сім'ї, близьких родичів і друзів, або осіб чи організацій, з якими він чи вона має чи мав бізнесові чи політичні стосунки, що може вплинути чи уможливити вплив на безсторонність, з якою він чи вона виконують свої обов'язки, або може бути чи виглядає як нагорода, що стосується його чи її повноважень. Це не стосується традиційної гостинності та незначних дарунків. Якщо державний службовець сумнівається щодо того, чи він або вона може прийняти дарунок чи гостинність, він чи вона повинні звернутися за порадою до свого керівника. Крім того, у ст. 20 зазначеного вище кодексу закріплено, що державний службовець не повинен: дозволити собі опинитися або перебувати під загрозою перебування у ситуації, коли він зобов'язаний повернути послугу якійсь особі чи органу; поводити себе під час виконання службових обов'язків чи в приватному житті таким чином, щоб підпадати під негативний вплив оточуючих [8].

Наступним міжнародним нормативно-правовим актом, яким врегульовуються встановлення заборон та обмежень щодо отримання подарунків особами, що виконують публічні функції, на якому ми зосередимо увагу, буде Конвенція проти корупції, ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН у 2003 році, яка містить дієві універсальні механізми запобігання та протидії корупції як на національному, так і міжнародному рівнях. Державам рекомендовано на базі основоположних принципів свого внутрішнього права створювати, підтримувати й зміцнювати

такі системи, які сприяють прозорості й запобігають виникненню конфлікту інтересів (ст. 7).

У цій Конвенції вказано, що кожна Держава-учасниця вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання кримінально караними наступних діянь, якщо вони вчинені умисно:

1) обіцянка, пропозиція або надання державній посадовій особі, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи або іншої фізичної чи юридичної особи, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи утрималась від вчинення дій під час виконання своїх службових обов'язків; вимагання або прийняття державною посадовою особою, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи чи іншої фізичної або юридичної особи, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи утрималась від вчинення дій під час виконання своїх посадових обов'язків (ст. 15);

2) обіцянка, пропозиція або надання державній посадовій особі чи будь-якій іншій особі, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги, щоб ця посадова особа чи така інша особа зловживала своїм справжнім або удаваним впливом з метою одержання від адміністрації чи державного органу Держави-учасниці будь-якої неправомірної переваги для ініціатора таких дій чи будь-якої іншої особи; вимагання або прийняття державною посадовою особою чи будь-якою іншою особою, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої себе чи для іншої особи, щоб ця особа чи така інша особа зловживала своїм справжнім або удаваним впливом з метою одержання від адміністрації або державного органу Держави-учасниці будь-якої неправомірної переваги (ст. 18);

3) обіцянка, пропозиція або надання, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги будь-якій особі, яка керує роботою організації приватного сектора або працює, на будь-якій посаді, у такій організації, для такої особи чи іншої особи, щоб ця особа вчинила, порушуючи свої обов'язки, будь-яку дію чи утрималася від вчинення дій; вимагання або прийняття, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги будь-якою особою, яка керує роботою організації приватного сектора або працює на будь-якій посаді, у такій організації, для такої особи чи іншої особи, щоб ця особа вчинила, порушуючи свої обов'язки, будь-яку дію чи утрималася від вчинення дій (ст. 21) [9].

Таким чином, основними міжнародно-правовими актами, у яких закріплюються основні аспекти встановлення обмежень та заборон щодо одержання подарунків особами, які здійснюють публічну діяльність, є Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, затверджений Асамблеєю ООН у 1979 р.; “Практичні заходи боротьби з корупцією”, розроблені під час Восьмого конгресу ООН з попередження злочинності та поведження з правопорушниками; Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб, ухвалений Генеральною Асамблеєю ООН у 1996 р.; Декларація ООН “Про боротьбу з корупцією та хабарництвом в міжнародних комерційних операціях”; Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб; Конвенція з боротьби з підкупом посадових осіб іноземних держав у разі проведення міжнародних ділових операцій; Модельний

кодекс поведінки посадових осіб державної влади та місцевого самоврядування; Конвенція ООН проти корупції та інші.

Системний аналіз зазначених міжнародних актів дає нам підстави стверджувати, що в них сформований збалансований підхід до одержання подарунків особами, які здійснюють публічні функції, із обстоюванням високих стандартів пристойності та захисту від будь-яких розумних підозр у потенційному чи фактичному конфлікті інтересів або створення необґрунтованого зобов'язання, які повинні слугувати основою для розробки антикорупційного законодавства будь-якої демократичної держави. Більше того, зазначені міжнародні стандарти є лакмусовим папірцем для оцінювання рівня ефективності чинного національного законодавства, практики його застосування та ймовірних напрямів вдосконалення. При цьому, як вірно вказує В.В. Побережний, завдання гармонізації українського законодавства вимагає не стільки формального приєднання норм міжнародно-правових документів або безпосереднього відтворення таких положень у національному законодавстві, скільки сприйняття методології, підходів, концепції вирішення вказаних проблем і розроблення способів імплементації міжнародних положень [10, с. 421–422].

Положення міжнародних стандартів із запобігання корупційним проявам, у тому числі стосовно встановлення заборон та обмежень щодо одержання подарунків особами, які виконують публічні функції, були успішно реалізовані в ряді демократичних країн, передовсім у США та країнах ЄС.

У США основним нормативним актом, який встановлює заборони та обмеження щодо одержання подарунків для осіб, які виконують публічні функції, є Стандарти етичної поведінки державних службовців у системі органів виконавчої влади (далі – Стандарти), де закріплюється, що службовцям заборонено прямо чи опосередковано вимагати або отримувати подарунки: від “заборонених джерел” або у зв'язку зі здійсненням ними офіційної діяльності, при цьому: а) поняття “заборонене джерело” означає будь-яку особу, яка: шукає офіційних дій з боку органу, у якому працює службовець; веде бізнес чи прагне вести бізнес з органом, у якому працює службовець; провадить діяльність, яка регулюється органом, у якому працює службовець; має інтереси, які можуть бути істотно порушені через виконання або невиконання працівником своїх службових обов'язків; б) працівники мають відмовитися від подарунку, якщо вони вважають, що розумна людина, яка дізнається про відповідний факт, поставила б під сумнів їх чесність або неупередженість унаслідок його отримання; в) при розгляді питання про прийнятність подарунку службовцям рекомендовано враховувати: чи має подарунок високу ринкову вартість; чи час надання подарунка створює враження, що дарувальник прагне вплинути на його офіційну діяльність; чи наданий був подарунок особою, котра має інтереси, на які може істотно вплинути виконання або невиконання особою, його службових обов'язків; чи забезпечить прийняття подарунка дарувальнику значний непропорційний доступ до службовця [11].

Крім цього, згідно з нормами Стандартів, із загальних заборон на отримання подарунків існує низка винятків, зокрема, службовцям дозволяється отримувати: 1) подарунки вартістю до 20 \$ від будь-кого; 2) подарунки, засновані на особистих стосунках; 3) нагороди та почесні звання; 4) соціальні запрошення; 5) інформаційні матеріали тощо; 4) подарунки від колег, а саме: одноразово товари, крім грошових

коштів, вартістю до 10 \$; продукти харчування й напої для спільного використання в офісі; особисту гостинність, тип і вартість якої зазвичай надається працівником особистим друзям у місцях їх проживання; подарунки з нагоди особистих подій: шлюб, хвороба, народження чи усиновлення дитини, припинення публічної служби (звільнення, відставка, переведення), у тому числі подарунків нареченим, родичам тощо [11].

Також у Стандартах виокремлено питання щодо надання службовцями подарунків одне одному та їх керівництву, зокрема, заборонено прямо чи опосередковано дарувати або робити внески на подарунок керівництву, чи вимагати здійснення таких внесків від інших колег. Керівники не можуть примушувати своїх підлеглих дарувати їм подарунки. Службовець не може отримувати подарунки від осіб, які отримують меншу зарплату за нього, за винятком випадків, коли вони не перебувають у підпорядкуванні або в них склалися особисті стосунки, які б виправдали подарунок [11].

У Великій Британії відсутній єдиний нормативний акт, який би встановлював заборони та обмеження щодо одержання подарунків для осіб, які виконують публічні функції. Такі обмеження закріплюються в Кодексі державної служби, Керівництві з отримання державними службовцями гостинності, Кодексі поведінки міністрів Великої Британії тощо.

У Кодексі державної служби вказано, що державні службовці не повинні приймати від будь-кого подарунки, гостинність чи інші вигоди, що може спричинити загрозу їх особистому судженню або чесності [12].

У Керівництві з отримання державними службовцями гостинності зазначено, що державним службовцям важливо підтримувати й будувати ефективні мережі з метою реального розуміння думок зацікавлених сторін та підтримки роботи їхніх відомств, і при цьому закріплено, що контакт з недержавними організаціями може породжувати пропозиції про гостинність, хоча прийняття гостинності за певних обставин може сприяти інтересам уряду, однак це має бути збалансовано з обстоюванням високих стандартів пристойності та захисту від будь-яких розумних підозр у потенційному чи фактичному конфлікті інтересів або створення необґрунтованого зобов'язання [13]. Відповідно до цього Керівництва, перед прийняттям гостинності або подарунків державним службовцям слід враховувати такі чинники: 1) призначення – прийняття гостинності – повинно здійснюватися в інтересах відомств та сприяти досягненню завдань Уряду; 2) пропорційність – прийняття гостинності – не повинно бути надто частим або надмірним, воно не повинно видаватися щедрим або непропорційним природі відносин; 3) конфлікт інтересів – важливо враховувати характер взаємовідносин між організацією та відомством, а також те, чи претендує організація на роботу або отримання грантів від відомства, чи знаходиться вона під слідством або жорстко критикується, чи фінансується за рахунок платників податків [13].

У Кодексі поведінки міністрів Великої Британії вказано, що міністри не повинні приймати від будь-кого жодні подарунки, послуги чи гостинність, які можуть обґрунтовано поставити під сумнів їхні рішення або зумовити виникнення неналежних зобов'язань (цей же принцип застосовується, якщо подарунки, послуги чи гостинність пропонуються членам їх сім'ї). Подарунки, надані міністрам як

посадовцям стають власністю уряду й не потребують декларування. Подарунки вартістю до 140J одержувач може залишити собі, а подарунки більшої вартості – здати, однак існує можливість їх викупу [14].

Аналіз антикорупційного законодавства України, розробленого протягом останніх десятирічч – від Закону України “Про боротьбу з корупцією” від 05.10.1995 № 356/95–ВР [2] до Закону України “Про запобігання корупції” від 14.10.2014 № 1700–VII (далі – Закон № 1700–VII) [15] – дає підстави стверджувати про позитивний розвиток інституту заборони та обмеження одержання подарунків особами, які виконують публічні функції. Запроваджені заборони та обмеження зазнали ряду змін – замість використання цивільного поняття “дарунки/пожертви” антикорупційне законодавство стало послуговуватися поняттям “подарунки”, яке має інший, відмінний від поняття “дарунок”/“пожертва” зміст. Крім того, передбачено виключення при отриманні подарунків (для близьких осіб, для подарунків, що відповідають ознакам гостинності, для подарунків, що одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси), упроваджено запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними тощо.

На наше переконання, українське антикорупційне законодавство враховує основні міжнародні стандарти щодо встановлення заборон та обмежень щодо отримання подарунків особами, які виконують публічні функції, та співвідноситься із практикою їх реалізації в окремих іноземних демократичних державах, зокрема:

– заборонено безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки від юридичних або фізичних осіб: у зв’язку зі здійсненням такими особами діяльності, пов’язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; якщо особа, котра дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи (ст. 23 Закону № 1700–VII);

– заборони щодо отримання подарунків для осіб, що здійснюють діяльність, пов’язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, поширюються й на близьких до них осіб (ст. 23 Закону № 1700–VII);

– поняття подарунку враховує не лише грошові кошти або інше майно, але й переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи (ст. 1 Закону № 1700–VII);

– отримання подарунків особами, що здійснюють діяльність, пов’язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, відмежовано від отримання неправомірної вигоди посадовими особами (ст. 172-5 КУпАП та ст. 368 КК України);

– порушення особами, що здійснюють діяльність, пов’язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, заборон щодо одержання подарунків, тягне за собою адміністративну відповідальність (ст. 172-5 КУпАП);

– встановлено дозвіл на отримання подарунків як прояву гостинності та заборону на отримання подарунків від підлеглих (ст. 23 Закону № 1700–VII).

Водночас дослідження міжнародних стандартів та правового регулювання в окремих іноземних демократичних державах стосовно встановлення заборон та обмежень одержання подарунків особами, які виконують публічні функції, дає нам підстави стверджувати, що українське антикорупційне законодавство в частині встановлених зазначених заборон та обмежень потребує вдосконалення з огляду

на міжнародне регулювання та зарубіжний досвід у цьому питанні. Зокрема, необхідно:

- конкретизувати розмежування “неправомірної вигоди” та “подарунка” за ознакою малозначності;
- ввести поняття “заборонені джерела отримання подарунків” і надати їх визначення;
- дозволити отримання подарунків з нагоди особистих подій (шлюб, хвороба, народження чи всиновлення дитини, припинення публічної служби (звільнення, відставка, переведення) та з урахуванням характеру відносин з дарувальником і особистими стосунками між ними (близькими друзями, нареченими, родичами, хрещеними тощо);
- установити, що перед прийняттям дарунків як ознаки гостинності особам, котрі виконують публічні функції, необхідно керуватися такими критеріями: 1) призначення (дарунок повинен бути ознакою гостинності й не зумовлювати дії у відповідь); 2) пропорційність (прийняття подарунків як ознаки гостинності не повинно бути надто частим або надмірним, не повинно видаватися щедрим або непропорційним природі відносин); 3) конфлікт інтересів (необхідно враховувати характер взаємовідносин між дарувальником та публічною особою, членами його сім'ї);
- передбачити механізм викупу подарунка, отриманого публічною особою як прояв гостинності та переданого нею у власність держави відповідно до встановленої процедури;
- скасувати заборону на отримання подарунків від підлеглих, установивши чіткі, розумні та пропорційні обмеження щодо їх отримання.

Цим та іншим аспектам установлення заборон та обмежень щодо одержання подарунків особами, які здійснюють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування в Україні, нами буде приділена увага в наступних публікаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Задорожній О.В.* Міжнародно-правові стандарти боротьби з корупцією. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/5023> (дата звернення: 02.02.2020).
2. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 05.10.1995 № 356/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 02.02.2020).
3. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 17.12.1979 № 34/169. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_282 (дата звернення: 02.02.2020).
4. Попередження злочинності та кримінальне правосуддя у контексті розвитку: реалізації та перспективи міжнародного співробітництва. Резолюція VIII Конгресу ООН із запобігання злочинності “Практичні заходи боротьби з корупцією” від 07.09.1990. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_785 (дата звернення: 02.02.2020).
5. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 12.12.1996 № 51/59. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_788 (дата звернення: 02.02.2020).
6. Декларація ООН про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях від 16.12.1996 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_369 (дата звернення: 02.02.2020).

7. Конвенція з боротьби з підкупом посадових осіб іноземних держав у разі проведення міжнародних ділових операцій від 21.11.1997 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/998_154 (дата звернення: 02.02.2020).

8. Рекомендація Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців від 11.05.2000 № R (2000) 10. URL: http://www.dridu.dp.ua/cpk/Lib/7_Zapobigannya%20ta%20protydiya%20proyavam%20korup/Legislation/Legislature/Rekomend_poved_DS.pdf (дата звернення: 02.02.2020).

9. Конвенція ООН проти корупції від 31.10.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 (дата звернення: 02.02.2020).

10. *Побережний В.В.* Місце та значення міжнародних антикорупційних договорів у системі запобігання корупції в органах державної влади. Теорія та практика державного управління. 2011. Вип. 2. С. 420–425.

11. Standards of Ethical Conduct for Employees of the Executive Branch. URL: [https://www.oge.gov/Web/oge.nsf/0/076ABBBFC3B026A785257F14006929A2/\\$FILE/SOC%20as%20of%2081%20FR%2081641%20FINAL.pdf](https://www.oge.gov/Web/oge.nsf/0/076ABBBFC3B026A785257F14006929A2/$FILE/SOC%20as%20of%2081%20FR%2081641%20FINAL.pdf) (дата звернення: 02.02.2020).

12. Civil Service values. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/civil-service-code/the-civil-service-code> (дата звернення: 02.02.2020).

13. Guidance on Civil Servants receiving hospitality. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/61190/guide-hospitality.pdf (дата звернення: 02.02.2020).

14. Ministerial Code. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/826920/August-2019-MINISTERIAL-CODE-FINAL-FORMATTED-2.pdf (дата звернення: 02.02.2020).

15. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700–VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 02.02.2020).

REFERENCES

1. *Zadorozhnyi, O.V.* Mizhnarodno-pravovi standarty borotby z koruptsiieiu. “International Legal Standards for Combating Corruption”. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/5023> (Date of Application: 02.02.2020) [in Ukrainian].

2. On the Fight against Corruption: Law of Ukraine of 05.10.1995 No 356/95-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356/95-%D0%B2%D1%80> (Date of Application: 02.02.2020) [in Ukrainian].

3. Code of Conduct for Law Enforcement Officials: UN General Assembly Resolution of 17.12.1979 No 34/169. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_282 (Date of Application: 02.02.2020) [in Ukrainian].

4. Poperedzhennia zlochynnosti ta kryminalne pravosuddia u konteksti rozvytku: realizatsii ta perspektyvy mizhnarodnoho spivrobotnytstva. “Crime Prevention and Criminal Justice in the Context of Development: Implementation and Prospects of International Cooperation”: Resolution of the VIII UN Congress on Crime Prevention “Practical Measures to Combat Corruption” from 07.09.1990. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_785 (Date of Application: 02.02.2020) [in Ukrainian].

5. International Code of Conduct for Public Officials: UN General Assembly Resolution of 12.12.1996 No 51/59. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_788 (Date of Application: 02.02.2020) [in Ukrainian].

6. UN Declaration on Combating Corruption and Bribery in International Commercial Transactions dated 16.12.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_369 (Date of Application: 02.02.2020) [in Ukrainian].

7. Convention for the Suppression of Bribery of Foreign Officials in the Case of International Business Transactions of 21 November 1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/998_154 (Date of Application: 02.02.2020) [in Ukrainian].

8. Recommendation of the Committee of Ministers to member states of the Council of Europe on codes of conduct for civil servants of 11 May 2000 № R (2000) 10. URL: http://www.dridu.dp.ua/cpk/Lib/7_Zapobigannya%20ta%20protydiya%20proyavam%20korup/Legislation/Legislature/Rekomend_poved_DS.pdf (Date of Application: 02.02.2020) [in Ukrainian].

9. UN Convention against Corruption of 31.10.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 (Date of Application: 02.02.2020) [in Ukrainian].

© Riadinska Valeriia, Irkha Yurii, 2020

10. *Poberezhnyi, V.V.* (2011) Mistse ta znachennia mizhnarodnykh antykoruptsiinykh dohovoriv u systemi zapobihannia koruptsii v orhanakh derzhavnoi vlady. "The Place and Significance of International Anti-Corruption Agreements in the System of Prevention of Corruption in Public Authorities". *Theory and Practice of Public Administration* 2, 420–425 [in Ukrainian].

11. Standards of Ethical Conduct for Employees of the Executive Branch. URL: [https://www.oge.gov/Web/oge.nsf/0/076ABBBFC3B026A785257F14006929A2/\\$FILE/SOC%20as%20of%2081%20FR%2081641%20FINAL.pdf](https://www.oge.gov/Web/oge.nsf/0/076ABBBFC3B026A785257F14006929A2/$FILE/SOC%20as%20of%2081%20FR%2081641%20FINAL.pdf). (Date of Application: 02.02.2020) [in English].

12. Civil Service values. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/civil-service-code/the-civil-service-code>. (Date of Application: 02.02.2020) [in English].

13. Guidance on Civil Servants receiving hospitality. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/61190/guide-hospitality.pdf. (Date of Application: 02.02.2020) [in English].

14. Ministerial Code. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/826920/August-2019-MINISTERIAL-CODE-FINAL-FORMATTED-2.pdf. (Date of Application: 02.02.2020) [in English].

15. On Prevention of Corruption: Law of Ukraine of 14.10.2014 No 1700 – VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (Date of Application: 02.02.2020) [in Ukrainian].

UDC 342.9:340.5

Riadinska Valeriia,

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Chief of the
Research Laboratory, State Research Institute MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-2210-5933

Irkha Yurii,

Candidate of Juridical Sciences, Honored Lawyer of Ukraine,
Senior Research Associate, State Research Institute MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-6442-0974

PROHIBITIONS AND RESTRICTIONS ON RECEIVING GIFTS: INTERNATIONAL LEGAL AND NATIONAL REGULATION

Paper considers the main international standards on prohibitions and restrictions on receiving gifts by persons performing public functions. The international legal acts adopted by the United Nations, which prohibit and restrict the receipt of gifts by persons performing public functions, are analyzed. It is determined that international legal instruments establish a balanced approach to the receipt of gifts by public officials, upholding high standards of decency and protection against any reasonable suspicion of a potential or actual conflict of interest or the creation of an unreasonable obligation to serve. Basis for the development of anti-corruption legislation of any democratic state.

The legal regulation on the prohibition and restriction of gifts in some democracies (in the United States and Great Britain) has been studied.

On the basis of a comparative analysis of international legal acts, legal acts of foreign countries (USA and EU) and Ukrainian anti-corruption legislation, the relative compliance of our legislation with international standards on banning and

restricting the receipt of gifts to persons performing public functions has been established. Taking into account international standards and legal regulations in some foreign democracies regarding the establishment of prohibitions and restrictions on the receipt of gifts by persons performing public functions, ways to improve Ukrainian anti-corruption legislation in terms of the established prohibitions and restrictions are suggested.

Keywords: corruption, international anti-corruption standards, gifts, restrictions on receiving gifts, public service, persons performing public functions.

Отримано 11.06.2020